

NORRÆN SAMSTARFSÁÆTLUN Á SVIÐI FERÐAMÁLA FYRIR ÁRIN 2019–2023

Norræna
ráðherranefndin

NORRÆN SAMSTARFSÁÆTLUN Á SVIÐI FERÐAMÁLA FYRIR ÁRIN 2019–2023

PolitikNord 2019:732

ISBN 978-92-893-6232-0 (PRINT)

ISBN 978-92-893-6233-7 (PDF)

ISBN 978-92-893-6234-4 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/PN2019-732>

© Norræna ráðherranefndin 2019

Umbrot: Louise Jeppesen

Forsíðumynd: unsplash.com

Aðrar myndir: unsplash.com

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðissamstarf í heimi. Að samstarfinu koma Danmörk, Finnland, Ísland, Noregur og Svíþjóð auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og lætur muna um sig í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Löndin stuðla sameiginlega að öflugum Norðurlöndum í öflugri Evrópu.

Með norrænu samstarfi er hagsmuna svæðisins gætt og norræn gildi eflid í hnattrænu samhengi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kaupmannahöfn

www.norden.org

Hlaða niður og panta norræn rit: www.norden.org/nordpub

NORRÆN SAMSTARFSÁÆTLUN Á SVIÐI FERÐAMÁLA FYRIR ÁRIN 2019–2023

Efnisyfirlit

- 4 INNGANGSORÐ FERÐAMÁLA-, IÐNAÐAR- OG NÝSKÖPUNARRÁÐHERRA ÍSLANDS
- 6 SAMANTEKT
- 8 BAKGRUNNUR
- 10 ÁÆTLUNIN
- 16 FRAMKVÆMD
- 17 STOFNANIR OG SKIPULAG
- 18 AFTANMÁLSGREINAR

INNGANGSORÐ FERÐAMÁLA-, IÐNAÐAR- OG NÝSKÖPUNAR- RÁÐHERRA ÍSLANDS

Norrænu ríkin hafa um langt skeið haft með sér samstarf á ýmsum sviðum innan vébanda Norrænu ráðherranefndarinnar. Undanfarin ár hefur ráðherranefndin lagt mikla áherslu á umfjöllun um málefni ferðaþjónustunnar. Þetta er í fullu samræmi við aukið mikilvægi atvinnugreinarinnar um allan heim.

Norðurlöndin njóta sérstöðu sem áfanga- staðir ferðamanna. Náttúrufergurð, hreint loft, góð lífsskilyrði og áhersla á sjálfbærni leika lykilhlutverk í þessu tilliti í löndunum öllum. Um leið hefur hvert og eitt Norðurlandanna vissa sérstöðu. Norrænu ríkin geta haft mikinn hag af ferðaþjónustu, rétt eins og þau hafa haft af starfsemi í mörgum öðrum atvinnugreinum á liðnum árum, bæði með því að miðla sín í milli þekkingu og upplýsingum um bestu starfsvenjur og með því að vinna saman á ýmsum sviðum. Sameiginlegri norrænni ferðamálaáætlun er ætlað að gera löndunum kleift að nýta þetta tækifæri.

Ferðaþjónusta getur orðið til þess að efla efnahag þjóða heims verulega, en hún getur einnig leitt til nýrra og krefjandi úrlausnarefna. Norðurlöndin eru í engu frábrugðin öðrum áfangastöðum ferðamanna að þessu leyti. Í norrænni ferðamálaáætlun fyrir árin 2019–2023 eru þannig kynnt til sögunnar fjögur stefnumarkandi svið sem varpa ljósi

á umfang þessara úrlausnarefna en svara jafnframt mörgum mikilvægum spurningum. Engin þörf er á að finna hjólið í sífellu upp að nýju. Þess í stað geta þjóðirnar nýtt sér reynslu, styrkleika og lausnir hver annarrar með því að starfa saman að málefnum greinarinnar á vettvangi hins gagnlega norræna tengslanets.

Í norrænu ríkjunum öllum hefur athyglinni verið beint að meira eða minna leyti að málefnum sem falla undir sviðin fjögur sem fjallað er um hér, en þau eru **samkeppnishæfni Norðurlanda, nýsköpunarstarf og snjallvæðing Norðurlanda, sjálfbærni Norðurlanda** og **aðdráttarafl Norðurlanda**.

Nýsköpunarstarf sem miðast að því að finna lausnir á þessum sviðum er mikilvæg forsenda þess að vöxtur greinarinnar geti orðið sjálfbær á öllum Norðurlöndunum og getur jafnframt tryggt norrænu ríkjunum sterka samkeppnisstöðu gagnvart öðrum áfangastöðum ferðamanna. Hér er á ferðinni málefni sem við getum og eigum að hafa samstarf um með sameiginlega hagsmuni okkar í huga.

Fyrir hönd norrænu atvinnuvegaráðherranna,
Þórdís Kolbrún R. Gylfadóttir,
*ferðamála-, iðnaðar- og
nýsköpunarráðherra, Íslandi.*

SAMANTEKT

Norræna ráðherranefndin um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst) ákvað árið 2017 að semja skyldi samnorræna ferðamálaáætlun með aukið samstarf Norðurlanda að markmiði. Settur var á fót starfshópur í þessu skyni. Hann átti einnig frumkvæði að ýmsum verkefnum sem miðast að öflugra samstarfi ríkisstjórna á Norðurlöndum, meðal annars gerð skýrslunnar Nordic Tourism Policy Analysis,¹ en í henni er að finna kortlagningu og greiningu á núverandi stefnu Norðurlandanna í ferðamálum, laga- og stofnanaumgjörð greinarinnar og starfi annarra opinberra stofnana á

þessu sviði, auk þess sem gerð er grein fyrir samnorrænum úrlausnarefnum í greininni og hvernig auka mætti samstarf Norðurlandanna í þessum málaflokki. Greiningin sem fram kemur í Nordic Tourism Policy Analysis er mikilvægt framlag til mótunar norrænu ferðamálaáætlunarinnar.

Málefni ferðapjónustunnar hafa verið rædd öðru hvoru í ýmsum norrænum ráðherranefndum undanfarin ár. Í norrænni ferðamálaáætlun fyrir árin 2019–2023, sem hér birtist, eru áherslumál atvinnuvegaráðherranna

sérstaklega dregin fram og flokkuð undir eftirtalin fjögur stefnumarkandi svið:

- **Samkeppnishæfni Norðurlanda**
- **Nýsköpunarstarf og snjallvæðing Norðurlanda**
- **Sjálfbærni Norðurlanda**
- **Aðdráttarafi Norðurlanda**

Áætlunin er nátengd Norrænni samstarfsáætlun um atvinnulíf og nýsköpun 2018–2021 sem leggur grunn að samstarfi norrænu atvinnuvegaráðherranna.

Tilgangur áætlunarinnar er að efla norrænt samstarf um ferðamál innan vébanda Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst) með það fyrir augum að greiða fyrir sjálfbærum vexti ferðaþjónustu á Norðurlöndum og treysta hann í sessi í samræmi við sjálfbærnimarkmið

Sameinuðu þjóðanna fyrir árið 2030.² Áætlunin mun styrkja stefnumörkunarvinnu landanna í ferðamálum með því að hleypa af stokkunum starfsemi sem tengist markmiðum áætlunarinnar og takast á við úrlausnarefni landa og byggðarlaga á kerfisbundinn hátt.

Ferðaþjónusta er grein sem snertir mörg svið atvinnulífsins og kallar á samræmingu stefnumörkunar í ólíkum málaflokkum og aukið samstarf milli greina. Norrænu atvinnuvegaráðherrarnir vilja því bjóða öðrum norrænum ráðherranefndum og stofnunum til samstarfs um málefni norrænnar ferðaþjónustu.

Áætlunin getur einnig nýst við að fylgja eftir yfirlýsingu norrænu forsætisráðherranna um kolefnishlutleysi sem birt var í Helsingfors í janúar 2019.³

BAKGRUNNUR

Ferðamennska hefur skapað mörg störf og leitt til mikils vaxtar víða um heim. Mikilvægi ferðaþjónustunnar sem atvinnugreinar hefur aukist á vettvangi stjórnmálanna á öllum Norðurlöndum vegna vaxandi vægis hennar í hagkerfinu. Í skýrslunni Nordic Tourism Policy Analysis, sem birt var í mars 2019, er það dregið fram að hagræn áhrif ferðaþjónustu víða um heim hafi gert hana að einni þeirra greina heimshagkerfisins sem vaxi hvað hraðast.

Að því leyti stendur greinin fremst í flokki bæði í einstökum heimshlutum og í heiminum sem heild. Hún snertir hagræna, samfélagslega, menningarlega og vistræna þætti á öllum stigum. Samspil þessara áhrifa ferðaþjónustunnar um allan heim og þess hversu náð starfsemin tvinnast efnahagslífi einstakra svæða veldur því að mikilvægt er að taka tillit til greinarinnar við mörkun nútímalegrar opinberrar stefnu sem samræmist þörfum atvinnulífsins. Þessu fylgja um leið bæði tækifæri og flókin úrlausnarefni. Allar forsendur eru til þess að ferðaþjónustan geti stuðlað að auknum hagvexti og efnahagsþróun, en henni fylgja einnig erfið úrlausnarefni fyrir byggðarlög sem og á sviði menningar- og umhverfismála. Ferðamennska getur valdið umbrotum í

einstökum byggðarlögum og hagkerfum, greinin einkennist sjálf af sviptingum og hröðum breytingum, innan hennar togast á ólíkir hagsmunir og hún er bæði sundurleit og fjölbreytt í eðli sínu. Hvarvetna á Norðurlöndum ríkir mikil viðurkenning á þessu flókna samspili og togstreitu mismunandi hagsmuna innan greinarinnar. Ferðaþjónustan mótast einnig mjög af stefnum og straumum á heimsvettvangi. Þó að slík þróun geti sagt til sín með mismunandi hætti á einstökum svæðum á Norðurlöndum er hún engu að síður mikilvægasti áhrifavaldur breytinga í norrænni ferðaþjónustu. Meðal greinilegustu

breytinga sem nú verður vart er önnur samsetning þjóðerna í hópi ferðamanna en áður var svo og tilkoma nýrra markaða, stafrænnar tækni og nýrra viðskiptahátta sem geta umbylt atvinnulífinu, auk nýrra úrlausnarefna á sviði samfélagsmála, menningar og umhverfis.⁴

Þegar hugað var að stefnumarkandi sviðum fyrir norrænt samstarf um ferðamál árin 2019–2023 var litið til þessarar þróunar mála á heimsvísu. Einnig er mikilvægt að hafa í huga að við opinbera stefnumörkun eru engar auðveldar leiðir færar, enda er

ferðaþjónusta margþætt svið sem fellur undir ýmsar atvinnugreinar og því getur verið erfiðleikum bundið að koma auga á sameiginleg markmið og hagsmunamál og samræma þau. Af þessum sökum verður að haga stefnumörkun á sviði ferðaþjónustu og umgjörð samstarfs um hana með þeim hætti að takast megi á við margbreytileika greinarinnar og þá ólíku hagsmuni sem finna má innan hennar og á Norðurlöndum. Tilgangurinn með norrænni ferðamálaáætlun er að bregðast við þeim atriðum sem hér hafa verið nefnd.

Ferðamálaáætlun norrænu atvinnuvega-ráðherranna er ætlað að styrkja stefnumörkunarvinnu landanna í ferðamálum með því að hleypa af stokkunum starfsemi sem tengist markmiðum áætlunarinnar og takast á við úrlausnarefni landanna á grundvelli norræns samstarfs. Jafnframt er fyrirhugað að stuðla að meiri virðisauka norræns samstarfs með verkefnum af ýmsu tagi og kerfisbundnari samvinnu. Áhersla verður lögð á gagnkvæma miðlun þekkingar og upplýsinga um bestu starfsvenjur.

Áætlunin er fólgin í skilgreiningu á stefnumörkunarsviðum samvinnunnar. Framkvæmd hennar verður lýst í sérstakri verkáætlun sem skipt verður í nokkur afmörkuð verkefni á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst). Verkáætlunin verður tekin til reglulegrar endurskoðunar. Við framkvæmd verkefna og verkþátta verður að hafa hliðsjón af því að þarfir, úrlausnarefni og sóknarfæri ferðapjónustunnar eru ekki hin sömu hvarvetna á Norðurlöndum. Taka þarf tillit til þátta á borð við staðsetningu, þéttleika byggðar, tiltæka innviði og hversu langt uppbygging greinarinnar er komin á hverjum stað. Löndin geta haft mismunandi ríkar ástæður til þátttöku í einstökum verkþáttum.

Með áætluninni verður komið á betra skipulagi samstarfs milli þeirra sem annast opinbera stefnumörkun og ýmissa stofnana á Norðurlöndum, með það að markmiði að tilgreina og framkvæma stefnumál og verkefni á sviði ferðapjónustu. Lykilhlutverk við framkvæmd áætlunarinnar verður í höndum Norrænu ráðherranefndarinnar og þeirra norrænu stofnana sem annast þennan málaflokk. Ánægjulegt væri ef samstarf gæti komist á við aðrar ráðherranefndir og stofnanir sem sinna málefnum með tengingu við ferðamennsku, t.d. stefnumörkun á sviði umhverfis- og loftslagsmála, menningarmála, matvæla, byggðamála og samstarfs um málefni norðurslóða. Áherslur á vettvangi stjórnmálanna, meðal annars formennskuáætlanir Norrænu ráðherranefndarinnar, geta stuðlað að framkvæmd áætlunarinnar.

TILGANGUR

- Áætluninni er ætlað að styrkja norrænt samstarf um ferðamál innan vébanda Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst) með það fyrir augum að ýta undir og treysta sjálfbæran vöxt ferðapjónustunnar í þessum löndum í samræmi við sjálfbærnimarkmið Sameinuðu þjóðanna fyrir árið 2030. Samstarfinu

er markaður rammi með nokkrum stefnumarkandi sviðum sem byggð eru á mati á sameiginlegum úrlausnarefnum og sóknarfærum á þessum vettvangi. Æskilegt er að hver verkþáttur nýtist sem viðbót við ferðamálastefnu landanna hvers um sig og feli í sér virðisauka fyrir Norðurlönd.

- Megináhersla verður lögð á samstarf ráðuneyta og opinberra stofnana sem annast verkefni á ýmsum sviðum ferðamála í hverju landi og móta þannig laga- og stofnanaumgjörð ferðaþjónustunnar. Um leið er mikilvægt að taka mið af hagsmunum og sjónarmiðum ferðaþjónustunnar þegar hugað er að því hver helstu áherslumálin eiga að vera og hvaða verkefnum ber að hrinda í framkvæmd.

STEFNUMARKANDI SVIÐ

- Samkeppnishæfni Norðurlanda
- Nýsköpunarstarf og snjallvæðing Norðurlanda
- Sjálfbærni Norðurlanda
- Aðdráttarafl Norðurlanda

Samkeppnishæfni Norðurlanda

Markmið 1: Að auka samkeppnishæfni ferðaþjónustunnar

Til þess að tryggja samkeppnishæfni norrænnar ferðaþjónustu verður að búa henni skilvirka og hentuga laga- og stofnanaumgjörð. Þetta gildir hvort sem um er að ræða stór fyrirtæki, lítil og meðalstór fyrirtæki eða örfyrirtæki. Hvatt er til þess að ráðuneyti sem hafa laga- og stofnanaumhverfi ferðaþjónustunnar

á sínu starfssviði efni til aukins samstarfs um mótun og framkvæmd reglna og stefnumála á sviði ferðaþjónustu, með það að markmiði að skapa ferðaþjónustufyrirtækjum samkeppnishæft rekstrarumhverfi sem leitt getur til sjálfbærs vaxtar í greininni. Árangursríkt samstarf um hagtölugerð, greiningu og gagnkvæma miðlun upplýsinga um bestu starfsvenjur og þróun þeirra getur orðið til þess að efla stefnumörkun á grundvelli rannsóknar og greininga.

Áhersluatriði samstarfsins

- **Vandaðri undirbúningur opinberra reglna:** Bæta má rekstrarumhverfi ferðaþjónustunnar á Norðurlöndum með því að búa henni laga- og stofnanaumgjörð sem stuðlar að aukinni samkeppnishæfni og skilvirkni. Í tengslum við umræðu um frjálsa för fólks og fyrirtækja milli Norðurlandanna þarf að kanna betur ávinninginn af því að samræma opinberar reglur um starfsemi ferðaþjónustufyrirtækja. Í því skyni verða norrænar stofnanir sem annast stefnumörkun á þessu sviði að taka upp betra skipulag samstarfs um mörkun og framkvæmd stefnu í ferðamálum, meðal annars með þróun og innleiðingu bestu starfshátta á norrænum og alþjóðlegum vettvangi. Takast mætti á við úrlausnarefni og hindranir sem standa í vegi samstarfs yfir landamæri til þess að tryggja aukið framboð á pakkaferðum til fleiri en eins lands.
- **Sambærileg og ítarleg töluleg gögn:** Söfnun sambærilegra gagna og

upplýsinga getur nýst til að fylgjast með straumum og stefnum og bera saman þróun milli staða og þannig er stuðlað að betri stefnumörkun. Lagt er til að skipulag samstarfs verði bætt til þess að geta aflað betri og sambærilegri gagna til stuðnings opinberri stefnumörkun og opna leiðir til að sinna sameiginlegum norrænum verkefnum á sviði tölfræði og greiningar. Hugsanleg samstarfssvið tengjast sjálfbærni í ferðaþjónustureikningum hvarvetna á Norðurlöndum og könnun á nýjum uppsprettum tölfræðigagna og aðferðum á því sviði (t.d. söfnun gagna úr fartækjum), en einnig tilraunum með ný tölfræðisvið, þróun aðferða til að áætla framvindu, bættri myndrænni framsetningu gagna og tilraunum með samnorrænt yfirlit um tiltæk töluleg gögn.

- **Samtal þeirra sem annast stefnumörkun og fulltrúa ferðaþjónustunnar:** Til þess að

greiða fyrir samtali milli þeirra sem annast stefnumörkun á Norðurlöndum, stofnana í norrænu ríkjunum og fulltrúa ferðaþjónustufyrirtækja verða haldnar reglulegar ferðamálaráðstefnur með þátttöku þeirra sem annast stefnumörkun, stofnana, ferðaþjónustunnar og fyrirtækja í tengdum greinum (t.d. matvælaframleiðenda og menningarstofnana) auk annarra þeirra sem hlut eiga að máli til þess að ræða sóknarfæri sem norrænt samstarf um ferðamál getur skapað svo og sameiginleg úrlausnarefni landanna.

Nýsköpunarstarf og snjallvæðing Norðurlanda

Markmið 2: Að styrkja stöðu Norðurlanda sem ferðamannastaðar sem einkennist af nýsköpun og snjallvæðingu⁵

Nýsköpunarstarf er nauðsynleg forsenda aukinnar samkeppnishæfni, sjálfbærni og vaxtar. Þetta á við í öllum greinum þar sem stöðug þörf er á að þróa vörur, þjónustu og viðskiptalíkön til þess að standast aukna alþjóðlega samkeppni. Þróun norrænnar

ferðapjónustu er þannig að miklu leyti undir því komin hvernig sóknarfæri á sviði nýsköpunar, stafrænnar væðingar og tækniþróunar verða nýtt.

Áhersluatriði samstarfsins

- **Færni á sviði stafrænnar tækni:**
Norðurlöndin þurfa að vinna að því í sameiningu að auka færni lítilla og meðalstórra fyrirtækja og ferðamannastaða á sviði stafrænnar tækni.⁶ Samnorrænt framtak til þess að gera litlum og meðalstórum fyrirtækjum betur kleift að takast á við stafræna væðingu samfélagsins getur tengst því að miðla upplýsingum um bestu starfsvenjur og þau verkefni sem þegar hefur verið ráðist í. Safna má og miðla dæmum um bestu starfsvenjur í tengslum við snjalla og árangursríka nýtingu stafrænnar tækni á ferðamannastöðum og í ferðapjónustufyrirtækjum.
- **Stafræn þróun og ferðatækni:**⁷ Stafræn þróun og tækninýsköpun geta skapað mikil vaxtarfæri í ferðapjónustu. Nýting tækni í ferðapjónustu er víða um heim mikilvægt áherslusvið sem sprotafyrirtæki, fjárfestar og rótgróin fyrirtæki vinna að af krafti. Á Norðurlöndum hefur minna verið hugað að þeim sóknarfærum sem orðið geta til í tengslum við nýsköpun í ferðamennsku og ferðapjónustu. Ástæða er til að kanna hversu mikil þörf er á samnorrænum vettvangi til að grennslast fyrir um og virkja samstarf opinberra aðila og einkaaðila, tækniyrirtækja og fjárfesta með það fyrir augum að auka og efla notkun ferðatækni (e. *traveltech*) á Norðurlöndum.

Sú stefnumörkun um stafræna væðingu sem þegar hefur átt sér stað í einstökum ríkjum og í samstarfi Norðurlandanna getur orðið traustur grundvöllur frekara starfs í þessum málaflokki.

- **Snjallvæddir ferðamannastaðir:**
Efla má samvinnu um uppbyggingu snjallvæddra norrænna ferðamannastaða á grundvelli reynslunnar sem safnast hefur á Norðurlöndum og víðar um heim. Taka mætti saman leiðbeiningar um hvernig sveitarstjórnir, ferðapjónustufyrirtæki og lítil og meðalstór fyrirtæki geta stuðlað að snjallvæðingu ferðamannastaða með hjálp þeirrar stafrænu þekkingar sem þegar er til staðar og uppbyggingarstarfs á hverjum stað. Þetta gæti falið í sér áttak til að ýta undir nýsköpun, atvinnuþróun og uppbyggingu nýrra viðskiptalíkana í ferðapjónustu með það fyrir augum að flýta fyrir þróun greinarinnar í átt að aukinni sjálfbærni og vexti.

Sjálfbærni Norðurlanda

Markmið 3: Að treysta grundvöll sjálfbærrar þróunar og vaxtar

Ferðapjónusta er ein þeirra atvinnugreina sem sýna hvað örastan vöxt um allan heim. Sjálfbær þróun greinarinnar er flókið samspil margvíslegra ferla sem stýra þarf með opinberri stefnumörkun og skipulagi til þess að tryggja að hugað sé að þeim vistrænu, samfélagslegu og hagrænu áhrifum sem fram geta komið þegar til lengdar lætur. Til þess að þetta megi takast þarf að samhfæfa starfsemi ólíkra atvinnugreina bæði í einstökum

byggðarlögum og á landsvísu. Hér er um að ræða úrlausnarefni sem eru öllum löndum mikilvæg og takast ber á við í samvinnu við önnur ríki á vettvangi Evrópusambandsins, OECD o.s.frv.

Höfuðmarkmið ferðamálaáætlunarinnar að því er varðar sjálfbæra þróun er að fullnægja þörfum samtíðarinnar án þess að skerða möguleika komandi kynslóða til að fullnægja sínum þörfum, ásamt því að huga að tengslunum milli vistrænnar, hagrænnar og samfélagslegrar sjálfbærni.⁸ Stefnt er að því að æskileg áhrif verði sem mest og óæskileg áhrif sem minnst í samræmi við sjálfbærnimarkmið Sameinuðu þjóðanna.

Áhersluatriði samstarfsins

- **Valkvæður norrænn vegvísir að sjálfbærri ferðaþjónustu:** Til þess að norræn ferðaþjónusta geti þróast á sjálfbæran hátt er mikilvægt að hún njóti stuðnings og forgangs á vettvangi stjórnmálanna og því eru norrænir ráðherrar hvattir til að ákveða áherslur á sviði samstarfs um sjálfbæra þróun ferðamála á Norðurlöndum. Semja mætti norrænan vegvísir að sjálfbærri ferðaþjónustu þar sem skýrt kæmi fram hver markmiðin eru, hvaða verkefni ber að ráðast í og hvernig árangur áhersluverkefna verður metinn. Starfið sem unnið er á Norðurlöndum gæti nýst löndum, byggðarlögum og fyrirtækjum annars staðar í heiminum við að átta sig á áhrifunum af ýmsum þeim ráðstöfunum sem lýst væri í vegvísinum. Samvinna við önnur starfssvið Norrænu

ráðherranefndarinnar getur einnig komið til greina.

- **Aðferðanálgun á sviði stefnumörkunar um sjálfbæra ferðaþjónustu:** Efla má samvinnu um mótun stefnu um bestu starfsvenjur og aðferðanálgun á sviði stefnumörkunar um sjálfbæra ferðaþjónustu. Slík samvinna gæti fólgið í því að afla upplýsinga um sjálfbærniáætlanir hvers lands og taka saman bestu starfsvenjur sem þar hafa mótast. Norræna sjálfbærniáætlun má gera þannig úr garði að hún hvetji stjórnvöld einstakra ríkja til sambærilegrar stefnumörkunar.

Aðdráttarafl Norðurlanda

Markmið 4: Að auka aðdráttarafl og samkeppnishæfni Norðurlanda sem áfangastaðar ferðamanna

Á langflugsmörkuðum⁹ er oft litið á Norðurlönd sem einn og sama ferðamannastaðinn með vísan til þeirra hugmynda og gilda sem löndin eiga sameiginleg, enda þótt bersýnilega sé mikill munur, til að mynda, á Skandinavíu annars vegar og vestnorrænu löndunum eða Norður-Atlantshafssvæðinu hins vegar. Ferðamenn sem koma langt að vilja oft heimsækja fleiri en eitt Norðurlandanna í sömu ferð.

Norðurlöndin hafa haft með sér samstarf um markaðssetningu á langflugsmörkuðum um langt skeið og verður svo áfram. Greining á langflugsmarkaði í Kína hefur leitt í ljós að þar mætti ná miklum árangri með því að samræma markaðsstarf

Norðurlandanna betur. Mikilvægt er þó að vöxturinn sem Norðurlöndin stefna að verði sjálfbær (t.d. á þann hátt að hann verði dreifður bæði í tíma og rúmi, byggist á gestum sem eyða talsverðum fjármunum og dvelja lengur en aðrir o.s.frv.) og að markaðsstarfið standist samjöfnuð við það sem gerist hjá öðrum þjóðum sem keppa um þessa ferðamenn í síauknum mæli. Norrænt samstarf á þessu sviði má efla og gera má samvinnu þeirra stofnana landanna sem sinna ferðamálum og uppbyggingu ferðamannastaða markvissari. Kanna mætti hvort samvinna við aðrar atvinnugreinar, t.d. matvælaframleiðendur og menningarstofnanir, gæti leitt til samlegðaráhrifa. Frjáls og kraftmikil menningarstarfsemi er nauðsynlegur þáttur í því að byggja Norðurlöndin upp sem vörumerki á trúverðugan og sjálfbæran hátt.

Áhersluatriði samstarfsins

- **Langflugsmarkaðir:** Samvinna norrænna ferðamálastofnana hefur skilað góðum árangri og full ástæða er til að færa út kvíarnar á því sviði. Aukin samvinna gæti falist í rannsóknum á markaðsfærum á langflugsmörkuðum og gagnkvæmri miðlun upplýsinga um þær rannsóknir sem einstök ríki hafa stundað á tilteknum mörkuðum. Kanna ber hvaða markaðsstarfi nauðsynlegt er að sinna til að hvetja langflugsgesti til lengri dvalar og til ferða milli Norðurlandanna, meðal annars með það í huga að vinna gegn óæskilegum umhverfisáhrifum vegna heimsókna ferðamanna frá langflugsmörkuðum og að taka

tillit til sjálfbærnimarkmiða. Efla má ímyndarsköpun og vörupróun Norðurlanda sem ferðamannastaðar á langflugsmörkuðum.

- **Ímyndarsköpun Norðurlanda:** Æskilegt er að tækifæri til að byggja Norðurlönd upp sem vörumerki á langflugsmörkuðum verði könnuð í nánu samstarfi við ferðaþjónustufyrirtæki til þess að sú vinna nýtist norrænni ímyndarsköpun sem best. Efla má samvinnu um kynningarmál og umgjörð ímyndarsköpunar á sviði ferðaþjónustu á Norðurlöndum með því að tryggja að virk samræða eigi sér stað um sameiginleg málefni (matvæli, menningararf, listir, lífshætti, sjálfbærni o.s.frv.) og gildi. Semja mætti árlegar áætlanir um heppilegar leiðir til að tengja og samhæfa starf Norðurlandanna á sviði ímyndarsköpunar.
- **Starf á vegum þeirra stofnana sem fyrir eru:** Svæðisbundin samvinna, t.d. ferðamálasamstarfið NATA¹⁰ (sem Íslendingar, Grænlandingar og Færeyingar eiga aðild að), gæti orðið ferðamálastofnunum í Danmörku, Finnlandi, Noregi og Svíþjóð hvatning til að gera samráð sitt um stefnumörkun kerfisbundnara. Á sama hátt mætti einnig byggja upp samvinnu sem næði til Norðurlandanna allra, að Álandseyjum meðtöldum.

FRAMKVÆMD

Æðsta ákvörðunarvald að því er varðar norrænt samstarf um málefni atvinnuveganna er í höndum Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst). Norrænu atvinnuvegaráðherrarnir skipa þá nefnd ásamt norrænum ráðherrum orku- og byggðamála. Samstarf Norðurlanda um málefni atvinnuveganna á sér stað á vettvangi Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst), Norrænu embættismannanefndarinnar um atvinnustefnu (EK-N) og Norrænu nýsköpunarmiðstöðvarinnar.

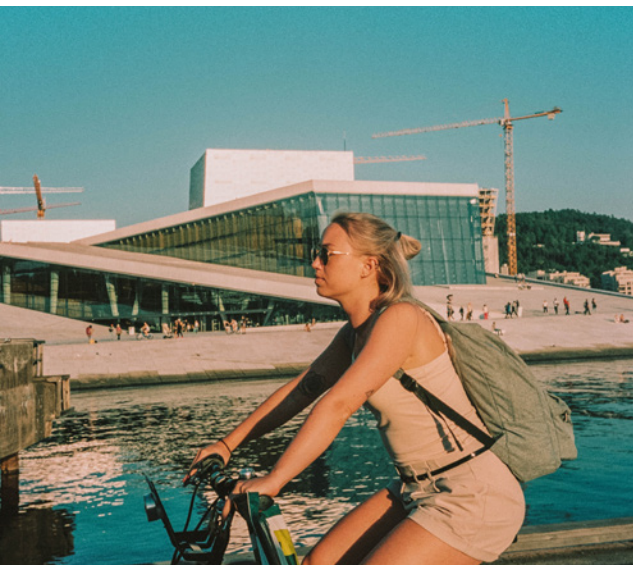
Norræna ferðamálaáætlunin verður virkjuð fyrst og fremst á grundvelli árlegrar fjárhagsáætlunar Norrænu embættismannanefndarinnar um atvinnustefnu (EK-N) og Norrænu nýsköpunarmiðstöðvarinnar, og með erindisbréfi miðstöðvarinnar. Einnig er gert ráð fyrir þátttöku atvinnulífsins í þverfaglegum verkefnum, t.d. þeim sem fela í sér samvinnu við

aðrar atvinnugreinar undir umsjón Norrænu ráðherranefndarinnar og Norðurlandaráðs. Miðað er við að ráðuneyti og opinberar stofnanir hvers lands leggi sitt að mörkum við framkvæmd áætlunarinnar. Norrænni ferðamálaáætlun fyrir árin 2019–2023 verður komið í framkvæmd með vel skilgreindum verkefnum og verkþáttum sem tengjast markmiðum áætlunarinnar. Verkáætlun verður samin á vegum MR-Vækst með framkvæmd ferðamálaáætlunarinnar að markmiði, og verður hún endurskoðuð reglulega. Gera verður áætlunina þannig úr garði að hún sé framkvæmanleg og að skýrt sé kveðið á um verkaskiptingu og ábyrgð. Einstök ríki (þ.e. ráðuneyti þeirra, stofnanir o.s.frv.) geta haft forystu um tiltekna verkþætti og verkefni. Samnorræn verkefni geta nýst sem viðbót við ferðamálastefnu og ferðamálaáætlanir hvers lands um sig og falið í sér virðisauka fyrir Norðurlönd.

STOFNANIR OG SKIPULAG

Komið verður á fót norrænum starfshópi um ferðamál. Honum verður falið að hafa umsjón með framkvæmd ferðamálaáætlunarinnar (að meðtalinni þróun almennu verkáætlunarinnar) og samhæfa vinnu við samnorræn verkefni innan vébanda Norrænu ráðherranefndarinnar um sjálfbæran

hagvöxt (MR-Vækst). Hópurinn á einnig að greiða fyrir því, eftir því sem þörf er á, að Norðurlöndin samræmi stefnu sína í ferðamálum, og þjóna sem valkvæður ráðgjafarhópur norrænna nefnda og stofnana sem sinna ferðamálum. Hópurinn verður á vegum norrænu atvinnuvegaráðherranna í MR-Vækst.

AFTANMÁLSGREINAR

- 1 Skýrslan Nordic Tourism Policy Analysis kom út árið 2019. Ragnheiður Elín Árnadóttir, fyrrverandi iðnaðar- og viðskiptaráðherra á Íslandi, vann greininguna.
- 2 Sjálfbærnimarkmið Sameinuðu þjóðanna fyrir árið 2030. Í áætlun um sjálfbæra þróun til ársins 2030, sem öll aðildarríki Sameinuðu þjóðanna samþykktu árið 2015, er dregin upp sameiginleg mynd af því hvernig tryggja má frið og farsæld í þágu mannkyns og jarðar bæði í samtímanum og á komandi árum. Kjarni áætlunarinnar eru 17 markmið um sjálfbæra þróun sem fela í sér ákall til allra landa, jafnt þróaðra ríkja sem þróunarríkja, að grípa til sameiginlegra aðgerða. Með þessum markmiðum er viðurkennt að jafnframt starfinu við að uppræta fátækt og annan skort í heiminum verði að marka stefnu sem leiðir til bættrar heilsu og menntunar meðal íbúa heims, dregur úr misrétti og eflir hagvöxt, auk þess sem takast þarf á við loftslagsbreytingar og vinna að verndun sjávar og skóglendis.
- 3 Yfirlýsingin um kolefnishlutleysi á Norðurlöndum frá 25. janúar 2019 var sameiginlegt framtak forsætisráðherra og ráðherra orku- og loftslagsmála á Norðurlöndum. Ríkisstjórnir Norðurlandanna lýsa þar vilja sínum til að meta á árinu 2020 hvaða leiðir löndin geta farið til þess að ná kolefnishlutleysi, meðal annars með því að gera grein fyrir þeim afleiðingum sem aðgerðir í þessu skyni geta haft í hverri atvinnugrein um sig.
- 4 Ragnheiður Elín Árnadóttir (2019). Nordic Tourism Policy Analysis.
- 5 Snjallvæddur ferðamannastaður: Ferðamannastaður þar sem tækni er nýtt til þess að bæta ferðaupplifun gesta og til þess að ná fram bættri auðlindastýringu og aukinni hagkvæmni með sérstakri áherslu á sjálfbærni.
- 6 Færni á sviði stafrænnar tækni: Það að geta skilið og nýtt sér nýjustu og gagnlegustu stafræna tækni sem völ er á og tækifærin sem felast í henni.
- 7 Ferðataekni: Hvers kyns nýting tækni á sviði ferðaþjónustu og ferðamennsku, bæði af hálfu fyrirtækja og ferðamanna.
- 8 Sjálfbær þróun. a) Skilgreining Brundtland-nefndarinnar: Sjálfbær þróun fullnægir þörfum samtíðarinnar án þess að skerða möguleika komandi kynslóða til að fullnægja sínum þörfum og b) skilgreining Umhverfisstofnunar Sameinuðu þjóðanna (UNEP) og Alþjóðlegu ferðamálasamtakanna (UNWTO): Ferðaþjónusta sem tekur fullt tillit til hagrænna, samfélagslegra og vistrænna áhrifa starfseminnar í samtíð og framtíð ásamt því að koma til móts við þarfir gesta, atvinnulífs, umhverfis og byggðarlaga á gístisvæðinu.
- 9 Langflugsmarkaðir: Hugtakið vísar til markaðslanda norrænnar ferðaþjónustu utan Evrópu. Langflugsmarkaðirnir í Bandaríkjunum, Kína og Indlandi eru um þessar mundir þrír mikilvægustu markaðir norrænnar ferðaþjónustu þegar lítið er til fjölda gistinguátta.
- 10 NATA: North Atlantic Tourism Association (NATA). Samtök sem sett voru á fót árið 2006 til þess að yta undir og styðja við ferðamálasamstarf vestnorrænu ríkjanna: Grænlands, Færeyja og Íslands.

Norræna ráðherranefndin
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kaupmannahöfn
www.norden.org

NORRÆN SAMSTARFSÁÆTLUN Á SVIÐI FERÐAMÁLA FYRIR ÁRIN 2019–2023

Norræna ráðherranefndin um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst) ákvað árið 2017 að semja skyldi samnorræna ferðamálaáætlun. Settur var á fót starfshópur í þessu skyni. Í norrænni ferðamálaáætlun fyrir árin 2019–2023, sem hér birtist, koma megináherslur atvinnuvegaráðherranna fram í eftirtöldum fjórum stefnumarkandi sviðum:

- Samkeppnishæfni Norðurlanda
- Nýsköpunarstarf og snjallvæðing Norðurlanda
- Sjálfbærni Norðurlanda
- Aðdráttarafl Norðurlanda

Áætlunin er nátengd Norrænni samstarfsáætlun um atvinnulíf og nýsköpun 2018–2021 sem leggur grunn að samstarfi norrænu atvinnuvegaráðherranna.